

Zöldülj! Fordulj!
Környezettudatos füzetek VIII.

KERTÉSZKEDIK A CSALÁD

AVAGY "ZÖLDÜLT" HÁZTÁJI

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

Készült a TOP-6.9.1-15-BC1-2016-00001 azonosítószámú, „A társadalmi együttműködés erősítését szolgáló helyi szintű komplex programok Békéscsaba M.JV területén” projekt keretében megvalósuló “Szemléletformáló előadások BIO témában” előadássorozathoz kapcsolódóan.

Kertészkedni is sokféleképpen lehet...

Művelhetjük a háztájit vegyszeresen vagy bio módszerekkel, magányosan, közösségben vagy családdal együtt. Kertészeti praktikáink lehetnek hagyományosak és újszerűek, takarékosak vagy költségesek egyaránt. Ahány megoldás, annyiféle eredményhez vezet. Nekünk, kertészeknek kell eldönteni mi a cél, amit el szeretnénk érni. Ha a környezetünk és egészségünk védelme a fontos, a Körösök Völgye Natúrpark Egyesület kertészeti kiadványa irányt mutat az elinduláshoz, egy ökológiai kertszemlélet kialakításához.

Kertünk munka és feltöltődés

...és közösségi tér is

Kiadványunk bemutatja a kerti teendőket az év során és felvillant biokertész praktikákat, amelyekkel megújíthatjuk, zöldíthetjük a kerti munkát.

Öntözés fűrt kútból

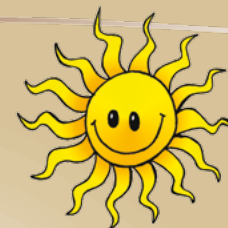
Kerti szerszámok, kisgépek és anyagok

Ha könnyedén és gyorsabban szeretnénk kertészkedni a háztájiban az első lépés a kerti szerszámok számbavétele. Be kell szereznünk a talajmunkák alapvető eszközeit, gépeit, a növények gondozásához szükséges szerszámokat, anyagokat és a betakarítás legfontosabb kellékeit. A szerszámok és gépek folyamatos karbantartást igényelnek, ezt a téli időszakban el is kell végezni mert könnyebb lesz a munka a tiszta, az éles és működőképes szerszámokkal.

A kertész évad nagy kihívása a növényápolás, itt kell nagyon figyelni az ökológiai gondolkodás megvalósítására. Használjunk korszerű eszközöket, természetes anyagokat és környezetbarát szereket, hogy családdal biztonságban dolgozhasson a háztájiban.

Kertésznaptár

JANUÁR

téli madárvédelem - vetési terv készítése - kerti szerszámok rendbetétele

FEBRUÁR

előveteményezés - vetőmagok beszerzése - palánta előnevelés fóliában - szőlő, gyümölcsfák metszése

MÁRCIUS

tavaszi földmunkák - korai magvetés - hidegtűrő növénypalánták ültetése - évelők, fák, cserjék ültetése

ÁPRILIS

késői magvetés - palántázás

MÁJUS

melegkedvelők palántázása - támrendszerek kialakítása - növényápolás: öntözés, gyomlálás - palánták karózása, kötözése

JÚNIUS

korai zöldségek betakarítása - "bio" tartósítás kezdete - öntözés, gyomlálás, speciális növényápolás

JÚLIUS

betakarítás - bio tartósítás - másodvetés - öntözés, gyomlálás, speciális növényápolás

AUGUSZTUS

betakarítás - bio tartósítás - öntözés, gyomlálás, speciális növényápolás

SZEPTEMBER

szőlő és gyümölcsszüret - bio tartósítás - másodvetemény betakarítás - őszi vetés

OKTÓBER

évelők, fák, cserjék ültetése - évelők visszavágása, metszés kezdete - őszi vetés - komposztátrakás

NOVEMBER

őszi földmunkák, trágyázás - tél alá vetés

DECEMBER

téli madárvédelem - tél alá vetés

Kertész teendők

ŐSZ és TÉL

Komposztátrakás, földmunkák

A jó kertész már az előző évben gondoskodik a kert előkészítéséről, vagyis a kertészév ősszel kezdődik. Előző ősszel átrakjuk a komposztot, az érett komposzt földet előkészítjük a felhasználáshoz. Ezután kezdődhet az ásás: a talajt elő kell készíteni, hogy a téli csapadékot magába tudja fogadni.

Metszés

A nyugalmi időszak feladata a gyümölcsfák és cserjék metszése, amit egészen rügyfakadásig végezhetünk és egy lemosó permetezéssel zárunk. (bio-kertészetben is használhatunk elemi réz és kénkészítményeket) Ekkor van itt az ideje a kéregtisztításnak is, ami sok kéregpedésben telet kártevőt és kórokozót megsemmisít.

INFO TÉL ALÁ VETÉS

Lényege, hogy a hideg talajba elvetett magok, nyugalomban maradnak a tél végéig és csak tavasszal érnek meg. Hidegtűrő növényeket vehetjük, ha a hőmérséklet tartósan 5°C alatt marad (pl. saláta, spenót, sóska, mák, sárgarépa, petrezselyem).

Ültetés

Október az ültetés legjobb ideje, ekkor telepítjük kertünkbe az évelő zöldségeket, a fűszereket, itt az ideje a gyümölcsfák és a szőlő ültetésének is.

TAVASZ

Magvetés

A tavasz a kert megújulása, ekkor vetjük el a magokat, ekkor ültetjük el a palántákat, kialakul kertünk arculata.

A tavaszi földmunkák (rotálás, gereblyezés) befejezése után a korai magvetéssel kezdünk. Morzsalékos szerkezetű magágyat készítünk, barázdát húzunk, elvetjük a magot és földdel takarjuk be. A tavaszi esős időszak kedvez a magok csírázásának, a kelésnek: ekkor még a talaj nedves és kezd felmelegedni. Ez jó időszak az elmaradt ültetések, átteleltetések befejezésére is.

Magok méretétől függ a vetésmélység

INFO NE FELEDD!

Az apró zöldségmagokat (répa, saláta) sekélyebben vetjük, a nagy magokat (borsó, bab, tök) mélyebben.

INFO HŐIGÉNY °C

Az alacsony hőigényű zöldségeket március elején vetjük: retek, saláta, spenót, sóska, hagymák, borsó, sárgarépa, petrezselyem, kapor.

A magasabb hőigényű növények vetési ideje április: bab, uborka, kukorica, tökfélék, cékla, burgonya és csicsóka.

Palántázás

A zöldségnövények egy részét üvegházban előneveljük. Palántázással biztosabb a gyökeresedés és hamarabb lesz termés. A hidegtűrő növények palántáját korán, március végén ültetjük ki: karalábé, karfiol, fejeskáposzta, kelkáposzta, vöröskáposzta, leveleskel, brokkoli, koriander, gumós és száras zeller.

A melegigényes zöldségeket a májusi fagyoszenetek után ültetjük ki szabadföldbe. Ilyenek a paradicsom, a paprika, az uborka, a padlizsán, a dinnye, bazsalikom. A palántáknak ültetőkanállal gödröt készítünk, behelyezzük a palántát, beiszapoljuk majd tövét földdel takarjuk, tömörítjük. A palántákat ültetés után mulcsozni kell.

Ültetőgödör

A főnövényt a levágott mustár növényvel mulcsozzuk.

INFO ELŐVETEMÉNY:

Sűrűn szórjuk a talajra a mustár magot és gereblyézzük el. A mustár fertőtleníti a talajt (burgonya előtt fonálféreg riasztó).

NYÁR

Gyomszabályozás

A nyári időszak az intenzív növényápolás és a betakarítás időszaka. Mivel az esős és száraz periódusok folyamatosan váltják egymást, rendszeres gyomszabályozásra és intenzív öntözésre van szükség. Ökológiai szemlélettel csak a fizikai gyomszabályozás fér össze, gyomirtó szereket nem használhatunk a kertben. Mivel a gyomnövényeknek haszna is van (talaj árnyékolás, nedveség megtartása), elegendő virágzás előtt tőlől kihúzni a gyomokat.

Öntözés

Öntözésnél törekedjünk a környezetbarát megoldásokra, használjunk kútvizet, esővizet és a tartózkodjunk a nyári nagy melegben való öntözéstől. Ilyenkor nagy a párolgási veszteség és a felforrósodott növényeken sérülést okozhatunk. Az öntözővíz kijuttatása gravitáció segítségével csepegtető rendszeren keresztül kíméletesebb megoldás lehet.

Vízigényes zöldségek: saláta, retek, borsó, paprika, uborka, dinnye, zöldborsó, zöldbab, bazsalikom.

TIPP Ne feledjük! A talajlazítás néha felér egy öntözéssel!

Speciális növényápolás

A növények nyári intenzív növekedése speciális ápolást kíván: a paradicsomot karózní, kötözni kell és a hónaljajtásokat el kell távolítani, a futóbab és az uborka támrendszer építést kíván, a burgonyát töltögetni kell.

INFO Véd a talajt mulcsozással! A palánták tövét, a sorközöket fűkaszálékkal, szalmával, ágapritékkal kell takarni 5-10 cm vastagon. A mulcs őrzi a talaj nedvességét, véd a gyomoktól és tápanyagot biztosít.

Betakarítás - másodvetés

Július végén kezdhetjük a felszabadult ketrészekben újra a vetést. A másodnövények még az őszi hideg előtt beérnek. *Másodveteménynek alkalmas: bab, borsó, mángold, spenót, hagyma, saláta, retek...*

Július a másodvetés kezdete

Ezen kívül a nyár legfontosabb feladata a folyamatos betakarítás, a zöldségek és gyümölcsök leszedése és tartósítása. Törekednünk kell a természetes tartósítási eljárások évenkénti begyakorlására, tartósítási tapasztalatok összegyűjtésére.

“ZÖLDÜLJ” háztáji!

Növénytársítás a kertben

Már a kertünk tervezésekor, de vetéskor és ültetéskor is gondolnunk kell a növénytársításra. Használjuk ki az allelopátia jelenségét, hiszen növényeink illatanyagokkal hatnak egymásra. A jó szomszédok védik egymást a kártevőktől, segítik egymás csírázását, növekedését és érését. A rossz szomszédok pedig gátolják egymás fejlődését.

Növénytársításban a káposzta-bab-borsikafű

Védőnövények a kártevők ellen

Biológiai sokféleség legyen a kertünkben!

Jó szomszédok:

sárgarépa - vörshagyma
bab, borsó - káposztafélék
burgonya - borsó, bab
uborka - kapor
zeller - káposztafélék
paradicsom - bazsalikom
bab - borsikafű, cékla
szamóca - hagymafélék
kukorica - tök, bab
saláta - retek
paradicsom - zeller, petrezselyem

INFO Bársonyvirág - fonálferegűző
Sarkantyúka - levéltetű riasztó
Körömvirág - gyümölcsfa tányérjába - levéltetű riasztó
Fokhagyma szamóca között - gombabetegség ellen
Zeller káposztafélék között - kártevő riasztó

Rossz szomszédok:

hagyma - borsó, bab
bab - borsó
fokhagyma - borsó
saláta - petrezselyem
paradicsom - burgonya
paradicsom - uborka
hagyma - cékla

Szalmamulcs spárga, burgonya és szamóca növényénél

Építsünk domboságyást!

Érdeemes kipróbálni a kerti szerves hulladékokból építhető domboságyást. Egy jól megépített domboságyás 4-5 évig korábban és jól terem. Ennek az oka, hogy a képen látható szerkezeti anyagok lebomlása hőt és tápanyagot ad a természetnek.

A domboságyást É-D-i tájo-

lással építjük. Első lépésként ássuk ki az egy ásónyom mélységű, 120 cm széles, bármilyen hosszú ágyásalapot. Ezután jöhetnek a rajz szerinti rétegek, végül terítsük vissza rá az ásónyomnyi termőréteget.

Komposztáljunk!

A konyhai és kerti szerves hulladékot, ne dobjuk a kukába, hanem gyűjtsük külön a kerti komposztkerünkbe. A természet törvényei szerint 8-12 hónap alatt a szerves hulladékok lebomlanak és jó illatú komposztföld keletkezik. A komposztföld jó minőségű növényi trágya. Mindössze két fontos tényezőt kell biztosítanunk: a bomláshoz szükséges oxigént (bejut a lécrések között) és a csapadék bejutását felülről.

Használjunk gallygyűjtőt!

Metszéskor rengeteg gallynyesedék keletkezik a kertben. A vékonyabb gallyknak építsünk gyűjtőt, ahol kiszáradhatnak és később szalonnasütésre vagy kötegelve tüzelésre is használhatjuk ezt a szerves hulladékot is.

BIO növényvédelem

Megelőzés / Egészséges talaj

A biokertész a növényvédelemben is előre gondolkodik: tervez és a megelőzésre koncentrálna. Legfontosabb feladata a talajerő megőrzése, ami jó növénykondíciót eredményez. Természetesen csak növényi és állati szerves trágyát használ (érett komposzt, istállótrágya), mulcsozással őrzi a talaj víztartalmát és használja a új "talajkondicionáló" baktérium készítményeket.

Jó növénykondíció

A gombák, baktériumok, vírusok ellen a legfontosabb védelem, hogy egészséges vetőmagot, erős palántát ültessünk. Permetezzük növényeinket kondicionáló növényi levekkel, használjuk ki a növénytársítás, a feromoncsapdák előnyeit.

Ellenálló növényfajták / Tájhonos növények

Régi és új ötletek, tájhonos és rezisztens (ellenálló) növényfajták használata fontos a biokertben. A kertünk mikroklímáját kedvelő fajták több termést adnak. Az ellenálló növényeket pedig nem kell permetezni.

Egy hordóba gyűjtsünk esővizet, áztassunk bele zöld vagy szárított csalán, zsurló, pitypang, cickafark levelet, így erősítő növényi levet kapunk. Speciális receptek (pl: zsurlótea, főlözött tej, csalánlé) felől tájékozódjunk Biokertész kézikönyvekben.

Gyomszabályozás

A gyomok nem ellenségek. Gyomszabályozást alkalmazunk, elég virágzáskor kihúzni az egyényári gyomokat (pl. tyúkúr), mert addig is tartják a nedvességet, fedik a talajt. A tarackoló és évelő gyomokat rendszeresen gyomláljuk. A biokertész nem használ vegyszeres gyomirtást!

Hasznos élőlények elszaporítása

Kertünk biológiai egyensúlyának elérésében a hasznos élő szervezetek segítenek: fűrkészdarazsak (tetvek ragadozói), fűlbemászók (tetveket, hernyókat, petéket fogyaszt), fátyolkák (tetvek, atkák pusztítói), katicabogarak, zengőlegyek, pókok, békák, madarak, vakond, sün. Ültessünk olyan szegély, köztes és csalogató növényeket a kertben, melyekkel táplálékot és telelőhelyeket biztosítunk a természetes ellenségeknek.

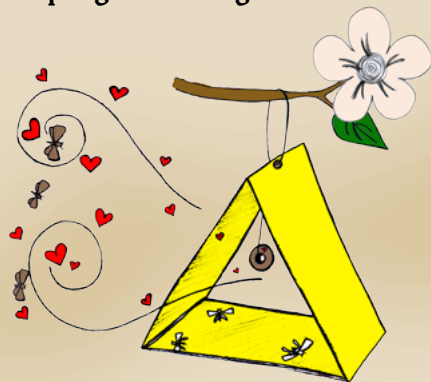
Bio tippek!

- Koraisággal, korai fajták ültetésével, vetésével jól megelőzhető a kártevők (burgonyabogár, hagymalégy).

- Figyeljük naponta növényeinket! A károsítókat gyűjtjük össze (pl. burgonyabogár peték, bogarak gyűjtése, levéltetves, vírusos növények kihúzása)!

-Hernyófészket metsszük le a gyümölcsfáról, végezzünk kéregtisztítást, használjunk hernyófogó övet!

-Védekezhetünk feromonsapdával, rovarpatogén mikroorganizmusokkal!

INFO Tudta-e hogy biokertben tilos a szintetikus, a növényi szövetekbe felszívódó szerek használata?

Növényvédő szerek a kertben

Szükség esetén használjuk a biokertészetben engedélyezett növényvédő szereket. További információ:

<https://www.biokontroll.hu/>
felhasznalható-szerek/

“BIO” tartósítás

Természetes módszerekkel a zöldségek és gyümölcsök íz és zamatanyagát vegyszerek nélkül tudjuk eltenni télire.

Aszalás

A nap hőjét kihasználva vagy sütőben és kemencében is aszalhatunk. Az alma cikkekre darabolva, a szilva félbe vágva, a körte karikázva, míg a zöldségek apró kockára vágva ízletesebbek. Akár tepsiben, akár vesszőből készített cserényben aszalunk egy rétegbe rakjuk a gyümölcsöket. A terméseket hálóval takarjuk le, naponta forgassuk át.

Szárítás

A gyógy- és fűszernövények illóolaj tartalma napsütésben, virágzáskor a legnagyobb, ekkor gyűjtünk. A begyűjtött növényi részeket árnyékos és szellős helyen szárítsuk.

Pince és verem

Hideg pincében és veremben megőrzi nedvességüket és zamatukat a növények. A leszedett sütőtököt, céklát, zellert januárig eltárolhatjuk. A burgonya egészen a jövő évi újkrumpli szedéséig kitart.

Fagyasztás

Energiát használunk, de vegyszermentes ételhez jutunk télen is, ha fagyasztjuk a zöldségeket és a gyümölcsöket. Egyes növények (pl. borsó, bab) forróvízes előkezelést igényelnek.

Befőzés tartósítószer nélkül

Magas hőfokon mosogatógépben vagy vízben forralva csírámentesítsük az üvegeket és lapkákat. Így nagy biztonsággal készíthetünk szörpöt, befőttet, savanyúságot, lekvárt. Receptek leírására itt nincs lehetőségünk, de javasoljuk a korszerű befőző automaták, nedves vagy a száraz dunszt alkalmazását.

Kertészkedjünk egészségesen!

Kiadványunk elsősorban azoknak nyújt ötleteket, akik „öko” szemléletben tervezik elkezdeni vagy folytatni a háztáji gazdálkodást. Bemutatjuk a kerti teendőket az év során és felvillantunk „bio” kertész módszereket, amelyekkel zöldíthetjük a kerti munkát.

Tájékozódunk és megújulnunk kell a kertészkedésben is. Fontos, hogy egészséges talajon, egészséges zöldségeket termeljünk az egész családnak!

Hasonló füzetek az alábbi témákban készültek még: Komposztálás a házikertben, Hulladékok a háztartásban, Egészséges életmód, Tudatos vásárlás, Környezetbarát háztartás, Gyógyító növények (DVD melléklettel) és Tudatos család.

A szemléletformáló füzetek mellett 3 korosztály (óvodás, kisiskolás és középiskolás) számára foglalkoztató füzetek is elérhetőek a Körösök Völgye Látogatóközpontban (HU-5600 Békéscsaba, Széchenyi liget hrsz. 810.) vagy a korosoknaturpark.hu weboldalon.

A kiadványt készítette a Körösök Völgye Natúrpark Egyesület - Megjelent újrահasznosított papírra nyomva - Írta és szerkesztette: Bonyhádiné Pásztor Enikő - Fotók: Bonyhádi Péter, Bonyhádiné Pásztor Enikő - Grafika, tördelés: Márki Gabriella - Nyomdai munka: Kolorprint Kft. - www.korosoknaturpark.hu A kiadvány anyagának felhasználása kizárólag a Körösök Völgye Natúrpark Egyesület hozzájárulásával lehetséges.

